

فصلنامه مطالعات جامعه‌شناختی جوانان / سال سوم / شماره هشتم / زمستان ۹۱ / صفحات ۹۹-۱۲۰

عوامل مؤثر بر میزان نوگرایی در بین جوانان شهر شوشتر*

۱ اکبر زارع شاه‌آبادی

۲ مسعود حاجی‌زاده میمندی

۳ علی کریم‌پور

چکیده:

هدف تحقیق حاضر بررسی میزان عوامل مؤثر بر نوگرایی جوانان ۱۸-۲۵ سال شهر شوشتر بوده است. در این تحقیق میزان نوگرایی و رابطه بین متغیرهای مختلف از جمله جنسیت، وضعیت تأهل، میزان تحصیلات، وضعیت اشتغال، میزان استفاده از رسانه‌های جمعی، پایگاه اقتصادی-اجتماعی، با میزان نوگرایی مورد سنجش و تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. روش مطالعه از نوع پیمایش بوده است. داده‌ها با استفاده از ابزار پرسشنامه جمع‌آوری شد و جامعه آماری تحقیق را جوانان ۱۸-۲۵ ساله شهر شوشتر تشکیل داده‌اند که ۴۰۰ نفر از آنها را به عنوان نمونه مورد مصاحبه قرار گرفتند. روش نمونه‌گیری در این تحقیق نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای بوده است. اعتبار ابزار تحقیق اعتبار محتوی (صوری) بوده و برای سنجش از آلفای کرونباخ استفاده شده است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که میزان نوگرایی، ۱ درصد از پاسخگویان پایین، ۸۳/۵ درصد در حد متوسط و ۱۵/۵ درصد بالا می‌باشد همچنین میزان نوگرایی در بین زنان و مردان و افراد متأهل و مجرد تفاوت معناداری با هم نداشته است. متغیرهای رسانه‌های جمعی، اشتغال، تحصیلات، پایگاه اقتصادی-اجتماعی و میزان دینداری تأثیر معناداری بر میزان نوگرایی داشتند. در بین متغیرهای مستقل تحقیق، رسانه‌های جمعی با ۱۵/۳ درصد بیشترین سهم را در تبیین میزان نوگرایی داشته است.

کلید واژه: واگرایی، رسانه‌های جمعی، پایگاه اقتصادی و اجتماعی، دینداری.

* تاریخ وصول: ۱۳۹۱/۸/۱۴ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۱/۱۲/۱۴

۱- عضو هیأت علمی دانشگاه یزد

۲- عضو هیأت علمی دانشگاه یزد

۳- کارشناس ارشد جامعه‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شوشتر

۱- مقدمه

یکی از عمده‌ترین فرایندهای که طبیعتاً در مسیر توسعه هر جامعه‌ای شکل می‌گیرد، حرکت جامعه به سوی دنیای مدرنی است که راه را برای بسیاری از پیشرفت‌های بعدی هموار می‌کند. نوگرایی ابتدا در غرب پدید آمده و به تدریج به سایر نقاط جهان اشاعه یافته است. فرهنگ و ارزش‌های جامعه بیش از هر چیز تحت تأثیر پدیده نوگرایی است بدلیل اینکه این پدیده ناشی از تحولات درونی نبوده بین افکار و نظریات جوانان با نسل گذشته و نظام ارزشی سنتی تضاد ایجاد نموده و منجر به تغییراتی در همه ابعاد اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی جامعه گردید. نوگرایی بیش از هر چیز، فرهنگ و ارزش‌های اجتماعی را تحت تأثیر خود قرار می‌دهد. و به دلیل ظهور روش‌های نوین ارتباطات و جایی انسان‌ها و ایده‌ها، با مفهوم چندگانگی فرهنگی مواجه هستیم. این چندگانگی فرهنگی، به صورت اختلاط میان فرهنگ‌ها یا جذب یک فرهنگ از سوی فرهنگ دیگر شکل می‌گیرد. امروزه تمام فرهنگ‌های جهان، گرفتار نوعی دوگانگی هستند: از یک سو گرایش به جهانی‌شدن دارند و از سوی دیگر در موضع دفاع از ارزش‌های ملی خود هستند و این خود، سببی برای بروز اختلاف بین طبقه جوان و سالمندان است و بسیاری از درگیری‌ها بین این دو گروه از همین جا ناشی می‌شود؛ درگیری‌هایی که از آن، عمدتاً به «گسست نسل‌ها» یاد می‌شود که باعث به چالش کشیدن سنت‌ها و باورهای پیشین گردید وجود این گرایش را می‌توان در توجه به مسائلی از قبیل سودجویی، مصرف‌گرایی، آزادی‌خواهی، مردم‌سالاری، خودمحوری، محاسبه‌گری، علم‌گرایی، احترام به حقوق دیگران، تقدس‌زدایی از برخی مقدسات پیشین ملاحظه نمود. حال پرسش اساسی تحقیق حاضر این است که چه عواملی بر میزان نوگرایی جوانان (۲۵-۱۸) ساله شهر شوشتر مؤثرند؟ از این رو در تحقیق حاضر میزان و عوامل مؤثر بر نوگرایی جوانان شهر شوشتر مورد بررسی قرار گرفته است.

۲- پیشینه تحقیق

دانیل لرنر: او مطالعه خود را بر شش کشور خاورمیانه (ترکیه، لبنان، ایران، اردن، مصر و سوریه) متمرکز نمود. لرنر با مطالعه میدانی خود در خاورمیانه به خصوص در ترکیه متوجه این واقعیت می‌شود که همراه با ورود خدمات و تسهیلات شهری به جوامع روستایی، نگرش‌ها و باورهای مردم نیز تغییر می‌کنند و زمینه‌های تحرک روانی و ذهنی در آنها شروع به رشد و نمو می‌کند.

«الکس اینکلس» برای به دست آوردن تعریفی تجربی از انسان نو، در میان شش ملت تحقیقی کرده و به این نتیجه رسیده است که در جوامع مدرن با وجود اختلافات فرهنگی که دارند، وجه نظرها

ی خاص مشترکی میان افراد این جوامع وجود دارد. اینکلس واسمیت برای آزمون تجربی اندیشه های نو در دهه ۱۹۶۰ درشش کشور در حال توسعه (پاکستان، آرژانتین، شیلی، هند، نیجریه، اسرائیل) به تحقیق می پردازند.

دریک بررسی میدانی که به وسیله یک گروه از پژوهشگران مرکز مطالعات بین المللی دانشگاه «هاروارد» در شش کشور (آرژانتین، شیلی، هندوستان، نیجریه، بنگلادش و اسرائیل) انجام گردید، در مجموع، گروه پژوهشگر فوق توانست از طریق یافته های تجربی ویژگی های انسان مدرن را به طور مشخص شناسائی کند. از جمله تفاوت های عمده انسان متجدد که شخصیت، منش و شیوه نگرش او را از انسان سنتی تفکیک کند.

ایباکل (۱۹۷۷) بویا (۱۹۸۱) فیتوری (۱۳۸۳) تحقیقاتی بر روی نابسامانی های حاصل از تغییر نگرش ها و گرایش انجام داده اند به عقیده این محققان آمادگی برای پذیرش الگوهای جدید در بین گروه های مختلف یکسان نیست.

کلود تاپیا سال ۱۳۷۲ در تونس تحقیقاتی را انجام داده است که در آنها تجدید سازمان ها گرایش-ها و تصاویر ذهنی مورد تحلیل قرار گرفته است. به عقیده وی همراه با نوشتن جامعه باید در گرایش-های افراد نیز تغییراتی صورت گیرد.

رفیع پور (۱۳۷۱) پژوهش در رابطه با دگرگونی مجدد ارزش ها انجام داد در این پژوهش، به دگرگونی ارزش ها تحت شرایط اجتماعی توجه شده است و از مؤلفه اعتقادات دینی در بحث نوگرایی استفاده شد. پاک سرشت (۱۳۷۷) پژوهشی با عنوان نوگرایی مدیران کارگاه های تولیدی ایران برای اخذ درجه کارشناسی ارشد انجام داده است. نتایج حاصل از این تحقیق که به روش پیمایش انجام شده نشان داده است که میزان نوگرایی با متغیرهای استفاده از وسایل ارتباط جمعی و تحصیلات رابطه مستقیم و با متغیر سن رابطه معکوس دارد. اما رابطه بین پایگاه اقتصادی اجتماعی خانواده و منشاء شهری و روستایی بودن مدیران با میزان نوگرایی تأیید نشده است (کشاورزی، ۱۳۸۸، ۴۲).

حسینی (۱۳۸۰) پژوهشی با عنوان «شناخت و سنجش روحیه علمی دانشجویان کارشناسی ارشد رشته علوم اجتماعی و دانشگاه های دولتی تهران» انجام داده است. در این تحقیق مسأله اصلی این است که آیا تلویزیون عامل القاء و نشر نگرش نو در مردم بوده است یا خیر؟ روش مورد استفاده، پیمایش با بهره گیری از تکنیک پرسشنامه و مصاحبه می باشد. نتایج تحقیق نشان می دهد که تلویزیون عامل نشر نگرش نو بوده است.

مهدی زاده (۱۳۸۱) پژوهشی با عنوان «تلویزیون و نوگرایی» به منظور اخذ درجه دکترا در رشته

جامعه‌شناسی در دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران انجام داده‌اند. متغیر وابسته پژوهش، میزان نوگرایی می‌باشد. طبق نتایج به دست آمده از این پژوهش، تحصیلات، درآمد و منزلت اجتماعی رابطه مستقیم دارند و با افزایش آنها بر میزان نوگرایی نیز افزوده می‌شوند: تحصیل و نگرش نو دارای رابطه قوی، با افزایش سواد و پایگاه اجتماعی، افراد بیشتر دارای جهت‌گیری‌های مثبت و گرایش به اندیشه و رفتار نو می‌شوند. نگرش نو بیشتر در افرادی با منشاء شهری وجود دارد. مردان نسبت به زنان نوگراترند و یکی از دلایلی که می‌تواند در مردها باعث نوگرایی بیشتری گردد بالابودن سطح تحصیلات است و از سوی دیگر مواجهه بیشتر آنها با بیرون از خانه و دنیای وسیع تر و بازتر و تجارب جدیدتر امکان نوگرایی را افزایش می‌دهد و مجردین نیز نوگراتر از متأهلین هستند که یکی از دلایل آن سن پایین آنان است (مهدی‌زاده، ۱۳۸۱).

مرتضوی (۱۳۸۱) ایشان با طرح کلی (تشیع و مدرنیته) به منظور تبیین این مسأله که آیا از نگاه تشیع و براساس آموزه‌های آن می‌توان برنامه‌ای در جهت نوگرایی و پیشرفت به دست آورد که با یک بیان تاریخی عجین باشد؟ پرداختند.

کشاورزی (۱۳۸۸) پژوهشی با عنوان «بررسی و عوامل مؤثر بر نوگرایی جوانان بوشهر» انجام داده است. در یافته‌های تحقیق نشان داد که میزان نوگرایی ۸ درصد از پاسخگویان پایین، ۹۱ درصد در حد متوسط و ۱ درصد بالا بوده است. نتایج تحقیق بیانگر این بوده که میزان نوگرایی در بین مردان و زنان و افراد متأهل و مجرد تفاوت معناداری باهم نداشته است. متغیرهای تحصیلات، وضعیت اشتغال، پایگاه اقتصادی اجتماعی و میزان دینداری تأثیر معنی‌داری بر میزان نوگرایی داشتند. در بین متغیرهای مستقل تحقیق، پایگاه اقتصادی اجتماعی با ۳ درصد بیشترین سهم را در تبیین میزان نوگرایی داشته است. (کشاورزی، ۱۳۸۸).

۳- چارچوب نظری تحقیق

بحث نوگرایی را می‌توان در اکثریت قالب‌های نظری مورد بررسی قرار داده و مطرح کرده و طبیعتاً می‌توان از بیشتر نظرات صاحب‌نظران علوم اجتماعی استفاده نمود اما برای جلوگیری از تکرار تنها به تعدادی از آنها اشاره خواهیم کرد که البته و به طور قطع این شیوه به دلیل اختصار از کاستی و محدودیت‌های زیادی برخوردار خواهد بود.

به نظر راجرز، فرایند قبول اندیشه نو که متضمن یادگیری آن اندیشه و هم تصمیم‌گیری درباره آن است، در پنج مرحله عینیت می‌یابد: ۱- آگاهی- ۲- علاقه- ۳- ارزشیابی- ۴- آزمایش- ۵- قبول آن

اندیشه نو. به نظر وی، کسانی که اندیشه نو را می‌پذیرند، هر یک از این مراحل را نیز با سرعت پشت سر می‌گذارند. به نظر او افرادی که خیلی زود تغییر می‌کنند یا رویه جدیدی را می‌پذیرند، از سایرین جوانترند، پایگاه اجتماعی بالاتری دارند و نیز ثروتمندترند. وی معتقد است عناصری چون انگیزه‌ها، ارزش‌ها و نگرش‌ها عناصر کلیدی برای فهم رفتار به شمار می‌آیند.

دانیل لرنر از مهمترین عوامل مؤثر بر جریان نوگرایی را شهرنشینی، سواد و استفاده از وسایل ارتباط جمعی می‌داند که از میان عوامل سواد یا سطح تحصیلات به طور مستقیم تعیین‌کننده پایگاه اجتماعی-اقتصادی افراد است و دو عامل دیگر به طور غیر مستقیم تعلق طبقاتی افراد را تحت تأثیر قرار می‌دهند. طبق نظر وی، فرایند تحول جوامع ریشه در یک جنبش تاریخی احساس همدلی دارد که به اولین جدایی انسان از اقامتگاه خویش در غرب آغاز شده و با توسعه وسایل ارتباطی جمعی به نقطه عطف خود دست یافت. لرنر تا آنجا به نقش وسایل ارتباطی در توسعه همدلی و شخصیت متحرک تأکید دارد که فرایند تحول جامعه سنتی به مدرن را از طریق جامعه در حال گذار و به واسطه تحول نظام ارتباطی آن تحلیل می‌کند.

مندل معتقد است افکار و عقایدی که در یک جامعه شکل می‌گیرند حول اقتصاد آن جامعه شکل گرفته و کارکرد تحکیم اقتصادی را بر عهده دارند افکار و عقاید مدرن هم دارای کارکرد برای زیستن در یک جامعه سرمایه داری هستند، یعنی لازمه چنین جامعه‌ای هستند و جوامعی که به سوی نظام سرمایه داری گام بر می‌دارند، هنگامی موفق می‌شوند که در درجه اول نظام ارزشی جامعه خود را دگرگون کرده و نظامی مطابق با اقتصاد سرمایه داری به وجود آورند و این چیزی نیست جز ایجاد و بسط نوگرایی. (انصاری، ۱۳۷۸: ۲)

به گفته اینکلس، عواملی چون برخورداری افراد از آموزش بالا و مطلوب، محیط شهری و دسترسی به وسایل ارتباطی توده‌ای منجر به تغییر وجه نظرات و نظام ارزشی افراد شده و آنها را برای زندگی در یک جامعه نو آماده می‌کند (وینر، ۲۰۶: ۱۳۷۸).

اینکلس و اسمیت می‌گویند خصوصیت برجسته انسان نو دو جنبه دارد: یکی داخلی و دیگری خارجی، یکی به محیط مربوط وی مربوط می‌شود و دیگری به وجه نظرها، ارزش‌ها و احساسات او آنها در خصوص تحقق و ظهور این ویژگی‌ها و معیارها و در نهایت ساختن انسان مدرن به مکانیسم‌ها و عواملی چون آموزش و پرورش، محیط شهری، وسایل ارتباط جمعی، دولت ملی و دستگاه‌های اداری و احزاب سیاسی اشاره می‌کند (از کیا، ۱۳۸۰: ۱۱۱-۱۱۰).

کوهن یکی از شرط‌های اساسی دموکراسی را «رفاه اقتصادی» می‌داند او می‌گوید: «هیچ اجتماعی

نمی‌تواند مدتی طولانی به حکومت مستقل امید داشته باشد مگر آن که اعضایش از حداقلی از رفاه مادی بهره‌مند باشند. افراد فقیر به هیچ روی نمی‌توانند درباره امور اجتماعی آگاهی‌های کافی به دست آورده و به نحو مؤثری به گفتگو راجع به مسائل اجتماعی بپردازند. پس فقط اغنیا هستند که می‌توانند شهر و ندانی با روحیه همگانی باشند (کوهن، ۱۳۷۳: ۱۶۶-۱۶۴).

آلموند و پاول مدعی هستند که تجربیات تاریخی حاکی از آن است که توسعه تکنولوژی، علوم، گسترش آموزش و وسایل ارتباط جمعی در ایجاد فرهنگ نوگرا نقش اساسی دارند (سیف‌زاده ۱۳۷۳، ۹۲).

الگوی علیتی لرنر، بر توالی تحولات نهادی استوار است، تحولاتی که به رشد خود و نوگرایی منجر می‌شود: شهرنشینی، سوادآموزی، گسترش رسانه‌های جمعی، درآمد سرانه بیشتر و مشارکت سیاسی. بر این اساس، هر جا شهرنشینی افزایش یافته، به رشد سوادآموزی منجر شده و رشد سوادآموزی باعث شده تا مردم از رسانه‌ها بیشتر استفاده کنند و هرگاه مردم بیشتر از همیشه تحت پوشش رسانه‌ها قرار گرفته‌اند، مشارکت اقتصادی (درآمد سرانه) و مشارکت سیاسی (رأی‌دادن) اوج گرفته است. لرنر معتقد است وسایل ارتباط جمعی از آن نظر در جهت نوگرایی فرد اهمیت دارد که او را قادر می‌سازد تا بدون هر گونه تحرک فیزیکی با دنیای ماورای محیط محدود خود آشنا شود. این آشنایی موجب تقویت تخیلات نوگرایان فرد می‌شود. به نظر لیپست توسعه اقتصادی با افزایش میزان شهرنشینی افراد، افزایش سطح سواد و تحصیلات افراد و افزایش ارتباطات و تعاملات آنان از طریق فراهم کردن وسایل ارتباط جمعی ضمن کمک به گسترش طبقه متوسط موجب شکل‌گیری نگرش دموکراتیک می‌شود (بشیریه، ۱۳۸۴: ۲۵) پایگاه اجتماعی-اقتصادی نیز صرف نظر از نام‌های گوناگونی همچون موقعیت طبقاتی یا منزلت اجتماعی که بدان می‌دهند یکی از مهمترین و کاربردی‌ترین متغیرهای مستقل در تحلیل رفتارها، ایستارها و عقاید افراد و موقعیت آنها در سلسله مراتب اجتماعی است (فرود، ۱۳۸۰: ۳۱). همان گونه که نابرابری در فرصت‌ها در رفتار قشرهای مختلف جامعه تأثیر به‌سزایی می‌گذارد، این نابرابری‌ها به همان صورت در نگرش‌های سیاسی افراد نیز مؤثر واقع می‌شود (هانتینگون، ۱۳۷۰: ۸۲) در مورد رابطه دین با نوگرایی باید گفت (جنش اصلاحات دینی) در عصر سانس آثار همه جانبه‌ای در نحوه نگرش مردم به عمده‌ترین مظاهر حیات بشری از جمله دنیای سیاست بر جای گذاشت. از پیامدهای این جنبش و تحولی که در نگرش مردم اروپا و آمریکا ایجاد کرد این بود که فضای عمومی جامعه اروپایی را برای پذیرش آنچه که به اصول و سلوک زندگی دموکراتیک و بنای نظام‌های سیاسی که به دموکراسی معروف شده است آماده کرد (پولادی، ۱۳۸۲: ۵-۴) از طرف دیگر پروتستانسیم خاستگاه فرد باوری مدرن بوده است و راه رابه سوی مدرنیته و مدرنیته سیاسی

گشوده است و نیز می‌توان مدعی شد آزادی ای که در امور دینی به همراه آورد آزادی همانندی را در زمینه سیاسی در پی داشت و همین کار توانست به رژیم‌های جمهوری و دموکراتیک راه برد(باریبه ۱۳۸۶:۷۳) در مورد رابطه دین اسلام می‌توان گفت جهان اسلام با نوگرایی نا آشناست، علت این وضعیت را می‌توان در خوداسلام جست، زیرا دین اسلام به شدت به بعد اجتماعی خود اهمیت می‌دهد. در حقیقت ایمان آورنده با اعلام ایمان به اسلام وارد امت اسلامی می‌شود، امتی که از او فراتر می‌رود و همه زندگی‌اش را تعیین می‌کند. بدین سان تعلق او به امت از سرنوشت فردی‌اش مهمتر می‌نماید و نمی‌تواند مورد شک و تردید قرار گیرد(همان، ۳۲۷) طبق نظر سروش این اسلام نیست که باید تغییر کند تا بین ابدیت دین و پویایی و تغییر عالم خارج، سازگاری ایجاد شود؛ بلکه باید فهم بشری از دین تغییر یابد و هیچ فهمی از دین به هیچ وجه مقدس، مطلق یا نهایی نیست و نیز هیچ کس یا گروه خاصی بر این مبنا که حقیقت و تفسیر نهایی دین در نزد اوست، نمی‌تواند ادعای حق انحصاری داشته باشد و دین نباید در قالب ثابت و زندان یک ایدئولوژی بگنجد. به نظر وی حکومت دینی بر ایمان استوار و متکی باشد و برای موفق بودن یک حکومت دینی موفق، باید به حقوق انسانی افراد بها داده شود. تا حکومت دموکراتیک در جامعه مستقر گردد. به نظر خالد محمد خالد دین به عقل باور دارد و طبیعت و نهاد دین انسانی است و با زندگی ایمان و تعامل دارد و می‌بایست دین را از خرافه‌ها پاکسازی کرد تا علاقه و محبت مردم را نسبت به آن پایدار شود زیرا هر حکومتی که هدف آن منفعت اجتماعی است دین آن را گرامی می‌دارد. بازرگان معتقد است که دین باید در تمام جنبه‌های زندگی مسلمانان از جمله در امور اجتماعی و سیاسی دخالت کند و سیاست باید تابع دین باشد و مشارکت مردم در فرآیند تصمیم‌گیری از راه نظارت بر فعالیت‌های حکومت استمرار می‌یابد. وی آزادی را جهت پیشرفت و ترقی جامعه ضروری می‌داند زیرا آزادی باعث می‌شود که در بین اعضای جامعه مسؤولیت‌پذیری پدید آید که فرد رابطه مثبتی را با جامعه‌اش پی‌ریزی می‌کند و در اسلام هیچ تبعیضی نیست و همه با هم برابرند. جامعه ایده‌آل ملکم خان «تمدن غربی» است. برای دستیابی به این امر جامعه نیازمند آموزش جدید است و مانع عمده آن سنت‌های اجتماعی است که با استقرار قانون در جامعه از طریق مؤسساتی که حامی قانونند می‌توان جامعه را به سمت نوگرایی سوق داد. هانتینگتون معتقد است که توسعه و مشارکت نیازمند شکل‌گیری شخصیت و انسان نوگرا می‌باشد. از نظر وی انسان سنتی، همیشه توقع ساکن بودن، عدم تغییر در طبیعت و جامعه را دارد، ولی انسان نوین با نگرش-ها و طرز تلقی‌های مختلفی رو برو است. او امکان هر تغییر و دگرگونی را قبول دارد و خود را با آن وفق می‌دهد. ایشان معتقد است توسعه اقتصادی و اجتماعی از طریق تحرک اجتماعی منجر به گسترش

مشارکت می‌گردد بدین صورت که کسب منزلت‌های اجتماعی بالاتر، باعث تغییر در نگرش‌ها و توانمندی‌های اشخاص می‌گردد (رشیدنیا، ۱۳۸۸، ۵۴). دوبروار معتقد است حس و درکی از جنسیت به عنوان شکل بنیادین تمایز اجتماعی است و زن و مرد حیطه‌ها و قلمروهای اجتماعی و عاطفی متفاوتی را به خود اختصاص داده‌اند و بین زن و مرد هم به لحاظ اجتماعی و هم به لحاظ زیست‌شناختی تفاوت وجود دارد. از نظر وی زن مقوله کاملاً تثبیت‌شده بوده، اما در عین حال مقوله‌ای فردی به حساب می‌آید که با مردان متفاوت بوده و بهترین راه مقابله با این تفاوت به حداقل رساندن آن است (استونز، ۱۳۷۹، ۲۰۶-۲۰۱).

۴- مفاهیم کلیدی

۴-۱- مدرنیته

واژه اخیر (مدرنیته) معمولاً به کل تحولات فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی در دوران نوزایش (رنسانس) اطلاق می‌شود. حال آنکه «مدرنیته» تنها به نوگرایی محدود نمی‌شود، بلکه دریافت ذهنی نو از جهان، هستی، زمان و تحول تاریخی است به عبارت دیگر، مدرنیته ذهنیت را در منظر دارد. (کاظمی، ۱۳۷۷، ۲۹).

۴-۲- تجدد

تجدد عبارت است از رویکرد فکری و ارزش جدید نسبت به منزلت انسان در عالم و جامعه و نسبت به روابط اقتصادی- سیاسی که از آن می‌توان به عنوان تجدد یاد کرد. تجددی که تمدن صنعتی در واقع نمود مادی آن است، نظم حاصل از روابط قراردادی و کاتا لا کتیک بین انسانها را جایگزین انسجام اجتماعی ناشی از روابط قدیمی تعبدی و تقیدی می‌کند (غنی‌نژاد، ۱۳۷۷، ۶۸).

۴-۳- مدرنیسم

مدرنیسم بیشتر به معنای نو شدن و دگرگونی در فن و تکنیک ابزار تولید و اثرات آن بیشتر در دیگر بخش‌های جامعه است، مدرنیسم پدید آورنده یک حالت و روحیه است و پایه فکری و فرهنگی آن اقتصاد و تکنولوژی جدید می‌باشد (کاظمی، ۱۳۷۷، ۲۹).

۴-۴- نوسازی

جامعه‌شناسان در تعریف نوسازی معمولاً به ابعادی چون تفکیک و تمایز اجتماعی نقش‌ها و

دگرگونی در کنش‌ها و غالب شدن کنش‌های عقلانی و منطقی در بین افراد جامعه توجه دارند(ازکیا، ۱۳۷۹، ۸۷).

۴-۵- نوگرایی

متغیر وابسته تحقیق «نوگرایی» است و آنچه در نظر است، سنجش طرز نگرش افراد نسبت به نوگرایی می‌باشد. بنابراین هدف از مطالعه حاضر سنجش وجود یا عدم وجود شاخص‌های نوگرایی در جامعه و سنجش طرز نگرش مردم به این شاخص‌ها است، در زمینه نوگرایی تعاریف زیادی مطرح گردیده است که به نمونه‌های از آنها اشاره خواهیم کرد. بیشتر جامعه شناسان تأکید می‌کنند که نظام صنعتی عنصری ضروری برای نوگرایی بوده و دوره مدرن در اصل از حدود قرن نوزدهم رخ داده است. پیشرفت اقتصادی، تمایزات ساختاری، محاسبه‌گری و به دنبال عقلانیت و تأکید بر منافع شخصی افراد، همگی منجر به ایجاد جریان نوگرایی شدند(واترز، ۱۳۸۱؛ ۵۹) به عقیده «ویلیام کانولی» نوگرایی یعنی روزگار پیروزی خرد انسانی بر باورهای سنتی (اسطوره‌های، دینی، اخلاقی و...)، رشد اندیشه علمی و خرد باوری و افزون شدن فلسفه نقادانه که همه همراهند با سازمان یابی تولید، تجارت و شکل‌گیری قوانین مبادله کالا و به تدریج سلطه مدنی بر دولت(کشاورزی، ۱۳۸۸؛ ۱۷) نوگرایی، پژوهش در عرصه‌های جدید و کشف مجهولات و در پی ابتکار و نوآوری پیوسته است و این، چنان که دستاورد های مادی دارد، اصول و ارزش‌ها و روش‌های تفکر و نهادهای اجتماعی را نیز به جای می‌گذارد(اشرفی، ۱۳۸۳: ۲۱۴). بنابراین نوگرایی مشتمل بر مؤلفه‌هایی است که برخی از آنها چون سرمایه-داری، لیبرالیسم و دموکراسی ذاتی نوگرایی هستند و کارگزاران اصلی نوگرایی محسوب می‌شوند و سایر مؤلفه‌ها چون فردگرایی، مصرف‌گرایی، عرفی‌شدن، تفکر انتقادی و... زیرمجموعه مؤلفه‌هایی اصلی و برخاسته از جامعه صنعتی مدرن می‌باشند(کشاورزی، ۱۳۸۸، ۱۷) نوگرایی دارای جنبه‌های مثبت و منفی می‌باشد که به شرح ذیل می‌باشند:

الف - جنبه‌های مثبت

۱- به ثمر رسیدن خلاقیت‌ها ۲- پویایی و نشاط اجتماعی. ۳- غنی‌تر شدن فرهنگ و تمدن

ب - جنبه‌های منفی

۱- بحران فرهنگی ۲- بحران معنوی و اخلاقی ۳- بحران اجتماعی ۴- بحران سیاسی

۵- روش تحقیق

در تحقیق حاضر با توجه به اینکه هدف ما سنجش میزان و عوامل مؤثر بر نوگرایی می‌باشد از

روش پیمایشی استفاده می‌کنیم. برای تدوین چارچوب نظری تحقیق و مروری بر تحقیقات پیشین از روش کتابخانه‌ای و اسنادی نیز استفاده گردید و نهایتاً اینکه، این مطالعه به لحاظ هدف، کاربردی به لحاظ معیار زمانی، مقطعی و به لحاظ معیار ژرفایی، پنهانگر است. جمعیت آماری تحقیق را جوانان بین ۲۵ تا ۱۸ شهر شوشتر در زمان مطالعه تشکیل می‌دهند که بر اساس برآوردهای جمعیت سرشماری سال ۱۳۸۵، تعداد کل آنها ۲۵۴۳۵ نفر بوده است. برای برآورد حجم نمونه ابتدا یک مطالعه مقدماتی روی ۴۰ نفر از افراد جامعه آماری انجام گردید تا پراکندگی صفت مورد مطالعه مشخص گردد و سپس با استفاده از فرمول کوکران با سطح اطمینان ۱/۹۶ درصد و دقت احتمالی ۵ درصد، حجم نمونه ۳۷۱ نفر بوده که برای اطمینان و امکان خطا در جمع‌آوری اطلاعات ۲۹ پرسشنامه بیشتر در مجموع برای ۴۰۰ پرسشنامه تکمیل گردید.

ابزار مورد استفاده در این مطالعه، پرسشنامه بوده است. پرسشنامه پس از احراز اعتبار و پایایی آن در مراحل مقدماتی تحقیق، برای جمع‌آوری داده‌ها مورد نیاز در مرحله نهایی مورد استفاده قرار گرفت. پس از تکمیل پرسشنامه‌ها، مرحله استخراج آغاز شد. به این منظور ابتدا سؤالات باز گروهبندی شده و سایر سؤالات بسته با توجه به قطب‌های مثبت و منفی سؤالات کدگذاری گردید. در مرحله بعد داده‌ها وارد نرم‌افزار SPSS، استفاده شده است روش تجزیه و تحلیل اطلاعات در سطح توصیفی از جداول یک بعدی، فراوانی، درصد ستونی، در سطح استنباطی از ضریب همبستگی پیرسون و یا از رگرسیون چند متغیره برای آزمون فرضیات استفاده شده است.

۶- ابعاد و شاخص‌های نوگرایی

در این پژوهش طبق مطالعات صورت‌گرفته، هشت شاخص اصلی که اکثر نظریه‌پردازان نوگرایی و جامعه‌شناسان به آنها اذعان داشته‌اند در نظر گرفته شده است که در جدول ذیل هر یک از این شاخص‌ها به طور خلاصه آمده است.

ابعاد	شاخص‌های کلان	شاخص‌های خرد
اقتصادی	عقلانیت	- داشتن پیش‌بینی علمی و منطقی در امور مختلف - نفی تقدیر گرایی و شانس - قرار داد گرایی - کاهش اهمیت عواطف و احساسات و واکنش‌های عاطفی
	سودجویی	- حسابگری (محاسبه سود و زیان) - کنش عقلانی معطوف به هدف
	مصرف گرایی	- پیروی از مد - استفاده از تکنولوژی مدرن و کالا‌های مصرفی حاصل از آن - رفاه طلبی
سیاسی	نگرش دموکراتیک	- اعتقاد به انتخابات آزاد - اهمیت قائل شدن برای نقش خود در حکومت - ضروری دانستن وجود احزاب سیاسی در جامعه - لزوم کسب آگاهی سیاسی - به‌طور کلی داشتن نگرش دموکراتیک
اجتماعی	آزادی خواهی	- اعتقاد به لزوم آزادی بیان در جامعه - آزادی افراد در انتخاب شیوه زندگی خود مثل لباس پوشیدن، طرز صحبت کردن و ... - احترام به عقاید دیگران - خصوصی سازی فعالیت‌های اقتصادی
	فرد گرایی	- استقلال طلبی در امور مختلف چون ازدواج و محل زندگی - اصالت فرد یعنی ملاک حقیقت بودن وی - اکتسابی بودن موفقیت در زندگی نه انتسابی بودن آن
فرهنگی	علم گرایی	- نفی عقاید خرافی و افسانه‌ها - لزوم استفاده از روش‌های نوین علمی برای حل مسائل
	انتقادی گری	- گفتمان دو سویه و نقد و ارزیابی مسائل سیاسی و اجتماعی

مشخصه‌های نوگرایی را می‌توان در چهار بعد اقتصادی، سیاسی و فرهنگی مطرح نمود که در ذیل مورد بحث قرار می‌گیرد.

۷- یافته‌های تحقیق

۷-۱- یافته‌های توصیفی

از مجموع ۴۰۰ پاسخگوی تحقیق ۵۲/۵ درصد مرد و ۴۷/۵ درصد زن بوده‌اند.

۵۴/۵ درصد از پاسخگویان مجرد و ۴۵/۵ درصد متأهل می‌باشند.

۳۳ درصد از پاسخگویان دارای تحصیلات راهنمایی و متوسطه، ۱۶ درصد کاردانی، ۴۷/۵ درصد

کارشناسی و ۳/۵ درصد کارشناسی ارشد می‌باشند.

۲۵/۷ درصد از پاسخگویان دارای درآمد کمتر از ۳۰۰ هزار تومان، ۴۴/۳ درصد درآمد بین ۳۰۰ تا ۹۰۰ هزار تومان، ۱۸/۵ درصد از پاسخگویان درآمد بین ۹۰۰ تا ۶۰۱ هزار تومان و ۱۱/۵ درصد درآمد بالاتر از ۹۰۰ هزار تومان می‌باشند.

۶۷ درصد از پاسخگویان در منازل شخصی، ۲۷ درصد در منازل رهن یا اجاره ای، ۴/۵ در منازل سازمانی، ۱/۵ درصد در منازل غیر از منازل فوق سکونت دارند.

۵۴/۵ از پاسخگویان تحقیق غیر شاغل و ۴۵/۵ درصد شاغل هستند.

پایگاه اقتصادی اجتماعی، ۱۳/۴ از پاسخگویان پایین، ۷۶/۳ متوسط و ۱۰/۳ درصد بالا می‌باشد.

۲۰/۳ درصد از پاسخگویان به میزان کم، ۶۵ درصد متوسط و ۱۴/۷ درصد بالا از رسانه‌های جمعی استفاده می‌کنند.

میزان دینداری، ۲/۳ درصد از پاسخگویان به میزان کم، ۸۰ درصد متوسط و ۱۷/۷ درصد زیاد می‌باشند.

میزان مشارکت اجتماعی ۲۱/۸ درصد از پاسخگویان کم، ۶۰/۵ درصد در حد متوسط و ۱۷/۷ درصد زیاد می‌باشد.

میزان نوگرایی، ۱ درصد از پاسخگویان کم، ۸۳/۵ در حد متوسط و ۱۵/۵ درصد زیاد می‌باشد. نوگرایی اقتصادی ۳/۳ درصد از پاسخگویان کم، ۸۶/۵ درصد در حد متوسط و ۱۰/۳ درصد زیاد می‌باشد. نوگرایی سیاسی ۳۰/۵ درصد از پاسخگویان کم، ۶۳/۸ درصد در حد متوسط و ۵/۸ درصد زیاد می‌باشد. نوگرایی اجتماعی ۲/۵ درصد از پاسخگویان کم، ۷۱/۸ درصد در حد متوسط و ۲۵/۷ درصد زیاد می‌باشد. نوگرایی فرهنگی، ۳/۲ درصد از پاسخگویان کم، ۸۲/۵ درصد در حد متوسط و ۱۴/۳ درصد زیاد می‌باشد.

۲-۷- یافته‌های استنباطی تحقیق

۱-۲-۷- آزمون فرضیات

فرضیه شماره ۱: میزان نوگرایی پاسخگویان بالاتر از حد متوسط می‌باشد.

فرضیه اول مدعی بالاتر از متوسط بودن میزان نوگرایی پاسخگویان است. برای بررسی صحت و سقم این فرضیه از آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده گردید. عدد ۶۰ را به عنوان حد وسط دامنه مزبور انتخاب گردید اختلاف معنی‌دار از ۶۰ به بالا یا به پایین نشان‌دهنده بالاتر بودن یا پایین نشان‌دهنده

بالتر یا پایین بودن میزان نوگرایی پاسخگویان از حد متوسط می‌باشد.

جدول شماره ۲: خروجی آزمون تی تک نمونه‌ای

خطای انحراف معیار	انحراف معیار	میانگین	تعداد	
۴۴۷۲۶/	۸/۹۴۵۱۰	۶۷/۰۸۷۵	۴۰۰	نوگرایی
$t = 15/847$	$sig = 0/000$			

سطح معنی‌داری آزمون t برابر $0/000$ شده است که چون از $0/05$ کمتر است فرض صفر رد می‌شود و فرض مخالف تأیید می‌شود. در سطر بعد اختلاف میانگین نمونه از میانگین مورد ادعا گزارش شده است. از آنجایی که میانگین نمونه $67/0875$ و میانگین مورد ادعا 60 بوده است اختلاف میانگین $7/0875$ مشاهده شده است که این اختلاف معنی‌دار است. بنابراین فرضیه شماره ۱ مبنی بر میزان نوگرایی پاسخگویان بالاتر از حد متوسط می‌باشد تأیید می‌شود.

فرضیه شماره ۲: بین میزان نوگرایی زنان و مردان تفاوت وجود دارد.

فرضیه دوم مدعی است بین مردان و زنان به لحاظ نوگرایی است. برای بررسی صحت و سقم این فرضیه از آزمون تی (t -test) استفاده شده است. خروجی آزمون تی در جدول زیر نشان داده شده است.

جدول شماره ۳: خروجی آزمون تی برای مقایسه میانگین میزان نوگرایی مردان و زنان

	جنسیت	تعداد	میانگین	انحراف معیار
نوگرایی	مرد	۲۱۰	۶۷/۰۲۸۶	۸/۹۷۲۵۳
	زن	۱۹۰	۶۷/۱۵۲۶	۸/۹۳۷۹۳

جدول شماره ۴: خروجی آزمون تی برای مقایسه میانگین میزان نوگرایی مردان و زنان

	Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means		
	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)
Equal variances assumed	۰/۸۷۰	۰/۳۵۲	-۱/۳۸	۳۹۸	۰/۸۹۰
Equal variances not assumed			-۱/۳۸	۳۹۴/۳۲۷	۰/۸۹۰

دستورالعمل فوق دو آزمون انجام می‌دهد که آزمون اول آزمون لوین می‌باشد که فرض برابری واریانس‌ها را آزمون می‌کند. فرض صفر این آزمون این است که واریانس دو گروه با هم برابر است. بنابراین در اینجا سطح معنی‌داری آزمون لوین $0/352$ شده که از $0/05$ بیشتر است پس نمی‌توان فرض برابری واریانس‌ها را رد کرد و نشان می‌دهد تفاوت میانگین دو گروه معنی‌دار نمی‌باشد. لذا فرض

صفر تأیید و فرض مخالف رد می‌شود بنابراین فرضیه شماره ۲ مبنی بر: بین نوع میزان نوگرایی مردان و زنان تفاوت وجود دارد، تأیید نمی‌شود.

فرضیه شماره ۳: بین میزان نوگرایی افراد مجرد و متأهل تفاوت وجود دارد.

فرضیه سوم مدعی تفاوت بین میزان نوگرایی افراد مجرد و متأهل به لحاظ میزان نوگرایی است. برای بررسی صحت و سقم از آزمون تی (t-test) استفاده شده است. خروجی آزمون تی در جدول زیر نشان داده شده است.

جدول شماره ۵: خروجی آزمون تی برای مقایسه میانگین میزان نوگرایی و وضعیت تأهل

وضعیت تأهل	تعداد	میانگین	انحراف معیار
مجرد	۲۱۸	۶۶/۶۵۴۴	۶/۷۷۳۸۲
متأهل	۱۸۲	۶۷/۶۰۱۱	۱۰/۹۷۵۹۷
		sig = ۰/۳۱۱	t = -۱/۰۱۵

اندازه t برابر ۱/۰۱۵- با سطح معنی‌داری ۰۰/۳۱۱ شده که از ۰/۰۵ بیشتر است و نشان می‌دهد تفاوت میانگین دو گروه معنی‌دار نمی‌باشد. لذا فرض صفر تأیید و فرض مخالف رد می‌شود. بنابراین فرضیه شماره ۳ مبنی بر: بین میزان نوگرایی افراد مجرد و متأهل تفاوت وجود دارد، تأیید نمی‌شود. فرضیه شماره ۴: بین میزان تحصیلات و میزان نوگرایی رابطه وجود دارد.

جدول شماره ۶: خروجی ضریب همبستگی پیرسون برای آزمون رابطه میزان تحصیلات با میزان نوگرایی

ضریب همبستگی پیرسون	سطح معنی‌داری	حجم نمونه
۰/۲۳۳	۰/۰۰۰	۴۰۰

ضریب همبستگی پیرسون برابر ۰/۲۳۳ است ضمن این که سطح معنی‌داری برابر ۰۰۰۰ شده است چون سطح معنی‌داری کمتر از ۰/۰۵ است فرض صفر رد شده و فرض مخالف پذیرفته می‌شود. با توجه به اینکه ضریب همبستگی ۰/۲۳۳ شده است همبستگی به لحاظ شدت، رابطه ضعیفی دارد و به لحاظ جهت، رابطه مثبت و مستقیم است. یعنی این رابطه معنی‌دار است. لذا فرض صفر رد می‌شود و فرض مخالف پذیرفته می‌شود. به این معنی که هر چه میزان تحصیلات افراد افزایش می‌یابد میزان نوگرایی آنها نیز افزایش می‌یابد. بنابراین فرضیه شماره ۴ مبنی بر بین میزان تحصیلات و نوگرایی رابطه وجود دارد، تأیید می‌شود.

فرضیه شماره ۵: بین پایگاه اقتصادی اجتماعی و میزان نوگرایی رابطه وجود دارد.

جدول شماره ۷: خروجی ضریب همبستگی پیرسون برای آزمون رابطه پایگاه اقتصادی اجتماعی با میزان نوگرایی

ضریب همبستگی پیرسون	سطح معنی داری	حجم نمونه
۰/۳۶۶	۰/۰۰۰	۴۰۰

ضریب همبستگی پیرسون برابر ۰/۳۶۶ است ضمن آنکه سطح معنی داری برابر ۰/۰۰۰ شده است است چون سطح معنی داری کمتر از ۰/۰۵ است فرض صفر رد شده و فرض مخالف پذیرفته می شود. با توجه به اینکه ضریب همبستگی ۰/۳۶۶ شده است همبستگی به لحاظ شدت، رابطه متوسطی دارد و جهت رابطه مثبت و مستقیم است. یعنی این رابطه معنی دار است. لذا فرض صفر رد می شود و فرض مخالف پذیرفته می شود. به این معنی که هر چه میزان پایگاه اقتصادی اجتماعی افراد افزایش می یابد میزان نوگرایی آنها نیز افزایش می یابد. بنابراین فرضیه شماره ۵ مبنی بر بین پایگاه اقتصادی اجتماعی و میزان نوگرایی رابطه وجود دارد، تأیید می شود.

فرضیه شماره ۶: بین میزان نوگرایی افراد شاغل و غیرشاغل تفاوت وجود دارد.

فرضیه دوم مدعی تفاوت بین افراد شاغل و غیرشاغل به لحاظ میزان نوگرایی است. برای بررسی صحت و سقم این فرضیه از آزمون تی (t-test) استفاده شده است. خروجی آزمون تی در جدول زیر نشان داده شده است.

جدول شماره ۸: خروجی آزمون تی برای مقایسه میانگین نوگرایی افراد شاغل و غیرشاغل

وضعیت اشتغال	تعداد	میانگین	انحراف معیار
غیر شاغل	۲۱۸	۶۵/۹۵۸۷	۸/۰۳
شاغل	۱۸۲	۶۸/۴۳۹۶	۹/۷۸
		sig = ۰/۰۰۷	t = -۲/۷۳۷

آزمون لوین فرض برابری واریانسها را آزمون می کند. فرض صفر این آزمون این است که واریانس دو گروه با هم برابر است. بنابراین در اینجا سطح معنی داری آزمون لوین ۰/۰۰۰ شده که از ۰/۰۵ کمتر است بنابراین t سطر دوم گزارش می شود. اندازه t برابر ۲/۷۳۷- با سطح معنی داری ۰/۰۰۷ شده که از ۰/۰۵ کمتر است و نشان می دهد تفاوت میانگین دو گروه معنی دار است. لذا فرض صفر رد می شود و فرض مخالف پذیرفته می شود بنابراین فرضیه شماره ۶ مبنی بر بین میزان نوگرایی افراد شاغل و غیرشاغل تفاوت وجود دارد، تأیید می شود.

فرضیه شماره ۷: بین میزان استفاده از رسانه های جمعی و میزان نوگرایی رابطه وجود دارد.

جدول شماره ۹: خروجی ضریب همبستگی پیرسون برای آزمون رابطه میزان استفاده از رسانه های جمعی و میزان نوگرایی

ضریب همبستگی پیرسون	سطح معنی داری	حجم نمونه
۰/۳۹۴	۰/۰۰۰	۴۰۰

ضریب همبستگی پیرسون برابر $0/394$ است. ضمن آن که سطح معنی‌داری برابر $0/000$ شده است چون سطح معنی‌داری کمتر از $0/05$ است فرض صفر رد شده و فرض مخالف پذیرفته می‌شود. با توجه به اینکه ضریب همبستگی $0/394$ شده است همبستگی به لحاظ شدت، رابطه متوسطی دارد و جهت رابطه مثبت و مستقیم است. یعنی این رابطه معنی‌دار است. به این معنی که هر چه میزان استفاده از رسانه‌های جمعی افراد افزایش می‌یابد میزان نوگرایی آنها نیز افزایش می‌یابد. بنابراین فرضیه شماره ۷ مبنی بر بین میزان استفاده از رسانه‌های جمعی و نوگرایی رابطه وجود دارد، تأیید می‌شود.

فرضیه شماره ۸: بین میزان دینداری و میزان نوگرایی رابطه وجود دارد.

جدول شماره ۱۰: خروجی ضریب همبستگی پیرسون برای آزمون رابطه میزان دینداری و میزان نوگرایی

ضریب همبستگی پیرسون	سطح معنی‌داری	حجم نمونه
$-0/193$	$0/000$	۴۰۰

ضریب همبستگی پیرسون برابر $-0/193$ است ضمن آن که سطح معنی‌داری برابر $0/000$ شده است. چون سطح معنی‌داری کمتر از $0/05$ است فرض صفر رد شده و فرض مخالف پذیرفته می‌شود. با توجه به اینکه ضریب همبستگی $-0/193$ شده است همبستگی به لحاظ شدت رابطه ضعیفی دارد و جهت رابطه معکوس است. به این معنی که هر چه میزان دینداری افراد افزایش یابد میزان نوگرایی آنها کاهش می‌یابد. بنابراین فرضیه شماره ۸ مبنی بر بین میزان تحصیلات و نوگرایی رابطه وجود دارد، تأیید می‌شود.

۸- تجزیه و تحلیل رگرسیون

در یک جمع‌بندی از آزمون‌های مطرح‌شده، رگرسیون چندگانه متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته را بررسی می‌کنیم:

جدول شماره ۱۱: خروجی رگرسیون خطی ساده یا دو متغیره

متغیرهای مستقل	بتا	ضریب تعیین	سطح معنی‌داری
رسانه‌های جمعی	$0/394$	$0/153$	$0/000$
پایگاه اقتصادی-اجتماعی	$0/366$	$0/132$	$0/000$
دینداری	$-0/193$	$0/035$	$0/000$
میزان تحصیلات	$0/233$	$0/052$	$0/000$

متغیرهای میزان استفاده از رسانه‌های جمعی، پایگاه اقتصادی اجتماعی، میزان تحصیلات و میزان دینداری تأثیر معناداری بر میزان نوگرایی دارند. در بین متغیرهای تحقیق، رسانه‌های جمعی با $15/3$

درصد بیشترین سهم را در تبیین میزان نوگرایی دارد.

۹- نتیجه‌گیری

یکی از نتایج تحقیق میزان نوگرایی پاسخگویان بود که بیشتر از حد متوسط بوده است. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که میانگین نوگرایی جمعیت نمونه، برخلاف پژوهش (کشاورزی، ۱۳۸۸) در شهر بوشهر بالاتر از حد متوسط می‌باشد.

به این ترتیب، وجود نگرش نو را می‌توان در بخش عظیمی از جمعیت نمونه و به تبع جامعه آماری مورد بررسی مشاهده نمود که مطمئناً این میزان تأثیر زیادی بر توسعه فرهنگی، سیاسی و اجتماعی جامعه ما بر جا می‌گذارد.

در این تحقیق برخلاف نظر دوبوواری که معتقد است حس و درکی از جنسیت به عنوان شکل بنیادین تمایز اجتماعی است و زن و مرد حیطه‌ها و قلمروهای اجتماعی و عاطفی متفاوتی را به خود اختصاص داده‌اند (استونز، ۱۳۷۹؛ ۲۰۶-۲۰۱) تأیید نشده است و یا در پژوهش مهدی‌زاده (۱۳۸۱) با عنوان «تلویزیون و نوگرایی» که به این نتیجه رسیده که مردان نسبت به زنان نوگراترند و یکی از دلایل که توانسته بود او را متقاعد نماید که مردان از زنان نوگراتر بالابودن سطح تحصیلات مردان بوده لذا مواجهه بیشتر آنها با بیرون از خانه و دنیای وسیع‌تر و بازتر و تجارب جدیدتر امکان نوگرایی مردان را افزایش می‌دهد.

لذا امروزه رسانه‌های جمعی و افزایش مشارکت زنان در جامعه موجب شده که این فاصله کاهش یابد.

فرضیه سوم مدعی تفاوت بین میزان نوگرایی افراد مجرد و متأهل به لحاظ میزان نوگرایی است. با توجه به پژوهش مهدی‌زاده (۱۳۸۱) با عنوان «تلویزیون و نوگرایی» که به این نتیجه رسیده بود که مجردین نوگراتر از متأهلین هستند و دلیل آنها را سن پایین آنها می‌دانست.

در این تحقیق خلاف آن به اثبات رسیده است. یکی از دلایل عدم تأیید فرضیه فوق گرایش بسیار زیاد جوانان به استفاده از رسانه‌های جمعی، افزایش مشارکت اجتماعی آنان و بالارفتن سطح تحصیلات جوانان باعث شده نوگرایی افراد افزایش یابد و افراد تفاوت چندانی به لحاظ نوگرایی با هم نداشته باشد.

از دیگر نتایج تحقیق می‌توان به رابطه معنی‌دار بین میزان تحصیلات و میزان نوگرایی اشاره کرد. مبنی بر اینکه هر چه میزان تحصیلات افراد افزایش می‌یابد میزان نوگرایی نیز افزایش می‌یابد هر چه

تحصیلات افراد بالاتر می‌رود تمایل به نوگرایی افزایش می‌یابد افرادی که تحصیلات بالا دارند از یک سو نسبت به شاخص‌های نوگرایی دید مثبت‌تری دارند و از سوی دیگر با آگاهی کامل و درک درست از این عوامل، آنها را می‌پذیرند.

این نتیجه همسو با نتایج تحقیقات (پاک‌سرشت ۱۳۷۷، مهدی‌زاده، ۱۳۸۱ و کشاورزی، ۱۳۸۸) و نظریات اینکلس و لرنر می‌باشد: اینکلس می‌گوید تحصیلات مهمترین شاخصه ارزش‌های مدرن به شمار می‌رود و لرنر نیز معتقد است از بین دو متغیر سوادآموزی و رسانه‌های جمعی، در تأثیر میزان نوگرایی سوادآموزی بر تعمیم رسانه‌ها تقدم زمانی دارد؛ زیرا پذیرش و مقبولیت رسانه مستلزم سطح خاصی از سوادآموزی است (بدیع، ۱۳۸۴) بنابراین با توجه به رابطه معنادار بین میزان تحصیلات و میزان نوگرایی توجه بیشتر به امر آموزش و پرورش یکی از عوامل تأثیرگذار در افزایش میزان نوگرایی افراد است. زیرا افزایش سطح تحصیلات و نحوه آموزش افراد تأثیر زیادی در پذیرش ارزش‌های مدرن دارد.

از طرف دیگر افراد دارای تحصیلات پایین معمولاً درک درستی از نوگرایی و عناصر آن ندارند و تعبیر نادرست از نوگرایی منجر به عدم پذیرش آن می‌گردد.

رابطه معنادار بین پایگاه اقتصادی و اجتماعی و میزان نوگرایی از دیگر نتایج تحقیق بوده، یعنی هر چه پایگاه اقتصادی اجتماعی افراد بالاتر می‌رود میزان نوگرایی آنها نیز افزایش می‌یابد این نتایج همسو با تحقیق (افشار کهن ۱۳۸۳، ذاکری ۱۳۸۰۹) بوده است.

و طبق عقیده لرنر، تنها استفاده برابر افراد از امکانات جامعه منجر به ایجاد همدلی بین آنها شده و این همدلی منجر به تحقق جامعه مدرن می‌گردد.

نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که بین میزان نوگرایی افراد شاغل و غیرشاغل رابطه وجود دارد. یعنی هر چه وضعیت اشتغال افراد بهبود یابد. میزان نوگرایی آنان بالاتر می‌رود، این نتایج همسو با تحقیق (کشاورزی، ۱۳۸۸) بوده که لزوم توجه بیشتر مسؤولین به این امر را می‌طلبد.

از دیگر نتایج تحقیق می‌توان به رابطه معنی‌دار بین میزان استفاده از رسانه‌های جمعی و میزان نوگرایی اشاره کرد. مبنی بر اینکه هر چه میزان استفاده از رسانه‌های جمعی افراد افزایش یابد میزان نوگرایی نیز افزایش می‌یابد.

در این تحقیق ثابت شده که رسانه‌های جمعی نقش مؤثر و بالایی در آگاهی بخشی و ایجاد ارزشهای نو در افکار و رفتار مردم دارند.

این نتایج همسو با تحقیقات پاک سرشت (۱۳۷۷)، حسینی (۱۳۸۰) و لرنر و نظریات شرام و لرنر می‌باشد. به عقیده شرام وسایل ارتباط جمعی بیشترین سهم را در توسعه ملی داشته است، طبق نظر او

میزان اطلاعات لازم به قدری وسیع است که کشورهای در حال توسعه تنها با استفاده مؤثر وسایل ارتباط جمعی می‌توانند اطلاعات لازمی را در جدول زمانی توسعه تقاضا می‌کند به دست آورند. همچنین وسایل ارتباط جمعی پیام توسعه را به آحاد مردم می‌رساند و افق دید آنان را گسترش می‌دهد. امیال و آرزوها را بالا می‌برد و فضایی مناسب برای توسعه ایجاد می‌کند. شرام معتقد است که وسایل ارتباط برد آن را دارد که مهارت‌ها و اطلاعات جدید را از شهر به روستا انتقال دهد (لهسایی‌زاده، ۱۳۸۱، ۴۰).

در الگوی نوسازی فرهنگی، وسایل ارتباط جمعی نقش تعیین‌کننده دارد برای اینکه جوامع از لحاظ فرهنگی نو شوند رواج روزنامه، مجله رادیو، تلویزیون، سینما، کتاب و دیگر وسایل جمعی برای این جوامع ضروری است. این وسایل به مرور زمان آثار قابل توجهی در فرهنگ بومی می‌گذارد و باعث ایجاد ارزش‌های نو در افکار و رفتار مردم می‌شود (لهسایی‌زاده، ۱۳۸۱، ۸۱).

از دیگر نتایج تحقیق می‌توان به رابطه معنادار بین میزان دینداری و میزان نوگرایی اشاره کرد. با در نظر گرفتن اینکه این رابطه معکوس است. یعنی با افزایش دینداری نوگرایی کاهش می‌یابد و بلعکس. در مورد رابطه دین اسلام می‌توان گفت جهان اسلام با نوگرایی ناآشناست، علت این وضعیت را می‌توان در خوداسلام جست، زیرا دین اسلام به شدت به بعد اجتماعی خود اهمیت می‌دهد. در حقیقت ایمان‌آورنده با اعلام ایمان به اسلام وارد امت اسلامی می‌شود، امتی که از او فراتر می‌رود و همه زندگی‌اش را تعیین می‌کند.

بدین سان تعلق او به امت از سرنوشت فردی‌اش مهمتر می‌نماید و نمی‌تواند مورد شک و تردید قرار گیرد. طبق نظر روش این اسلام نیست که باید تغییر کند تا بین ابدیت دین و پویایی و تغییر عالم خارج، سازگاری ایجاد شود؛ بلکه باید فهم بشری از دین تغییر یابد و هیچ فهمی از دین به هیچ وجه مقدس، مطلق یا نهایی نیست و نیز هیچ کس یا گروه خاصی بر این مبنا که حقیقت و تفسیر نهایی دین در نزد اوست، نمی‌تواند ادعای حق انحصاری داشته باشد و دین نباید در قالب ثابت و زندان یک ایدئولوژی بگنجد. به نظر وی حکومت دینی بر ایمان استوار و متکی باشد و برای موفق بودن یک حکومت دینی موفق، باید به حقوق انسانی افراد بها داده شود. تا حکومت دموکراتیک در جامعه مستقر گردد.

۱۱- پیشنهادات

- وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی می‌تواند از طریق اقداماتی جهت توسعه فرهنگی، بسیاری از

ارزش‌های مدرن رادر فرهنگ جامعه جاسازی کند بدون آنکه به اساس هویت فرهنگی خدشه‌ای وارد شود. زیرا کار فرهنگی در این زمینه و روشن کردن ذهن افراد نسبت به ارزش‌های مدرن و از بین بردن سوء تفاهمات موجود گامی است در جهت کاهش تعارضات سنت و نوگرایی.

- نوگرایی در اندیشه‌های اسلامی بر عهده علمای مسلمان است بیان اینکه رسالت اسلام توسعه و پیشرفت است و دین در زندگی مردم و جامعه مسلمانان نقش اساسی و اصلی دارد و شرایط زندگی، سنتهای هستی و قوانین طبیعت را توسعه و گسترش می‌دهد.

از این رو بقای دین و ادامه آن با اهتمام به این شرایط در حال توسعه است. باید از بیداری اصول دین و مقاصد واقعی آن در حل مشکلات عصر بهره مند شد و علوم دین را همانگونه که علمای پیشین چون امام محمد غزالی احیا کرده‌اند احیا و خطابه‌های دینی را توسعه داد.

آنچه که در قرآن و فقه آمده رفع مشکلاتی است که با هدف تحقق تمدن و تجدد وضعیت مسلمانان و صلاح امور آنها و انسجام با اصول اعتقادی آنها انجام می‌گیرد .

- نوگرایی در جوانان، به خودی خود، پدیده‌ای مثبت است؛ ولی تحت تأثیر مجموعه‌ای از عوامل درونی و بیرونی، ممکن است خطراتی را نیز به دنبال داشته باشد.

لذا برای اینکه نوگرایی در بین جوانان در مسیر صحیحی قرار گیرد و جوان به بیراهه نرود متولیان فرهنگی در کشور باید جنبه‌های مثبت و منفی نوگرایی را مورد توجه قرار دهند:

- نقش دولت و سازمان‌های دولتی در بهبود وضعیت اقتصادی، بالابردن میزان اشتغال و سطح کیفی تحصیلات برای پذیرش هر چه بهتر مؤلفه‌های نوگرایی مهم و قابل توجه است.

طرح‌ریزی سیاست‌های مناسب از سوی دولت جهت کاهش فاصله طبقاتی موجود و در دسترس همگان گذاشتن امکانات آموزشی، فرهنگی و اطلاعاتی می‌تواند زمینه را برای روشن کردن ذهن افراد نسبت به ارزش‌های مدرن و از بین بردن سوء تفاهمات موجود فراهم نماید و گامی مؤثر در جهت کاهش تعارضات سنت و نوگرایی تلقی شود.

- تهیه ابزارهای سنجش مناسب جهت مطالعه نگرش‌های اجتماعی نوگرایی بحثی است مربوط به نگرش‌های اجتماعی افراد جامعه که جهت مطالعه این نگرش‌ها باید ابزارهای مناسب از قبل طراحی گردد تا محقق با مشکل نحوه سنجش و اندازه‌گیری نگرش‌ها روبرو نباشد.

لذا پیشنهاد می‌گردد متخصصین در این زمینه طیف‌هایی را برای سنجش انواع نگرش‌های اجتماعی به صورت استاندارد تهیه نمایند تا تحقیقات صورت گرفته و نتایج حاصله از اعتبار لازم برخوردار گردد. در غیر این صورت عدم اعتبار ابزار سنجش می‌تواند نتایج را مختل سازد.

- با توجه به اینکه این که این تحقیق در شهر شوشتر و در بین جوانان انجام پذیرفته، پیشنهاد می-

شود در شهرها و دیگر استان‌ها در بین تمام گروه‌های سنی نیز صورت گیرد، تا امکان مقایسه در بین شهرها و استان‌ها نیز فراهم گردد.

فهرست منابع

منابع فارسی

- ۱- ازکیا، مصطفی، ۱۳۷۹، جامعه‌شناسی توسعه، تهران: موسسه نشر کلمه
- ۲- استونز، راب، ۱۳۷۹، متفکران بزرگ جامعه‌شناسی، ترجمه مهرداد میر دامادی، تهران: نشر مرکز
- ۳- اسمیت، فلیپ، ۱۳۸۳، درآمدی بر نظریه فرهنگی، ترجمه حسن پویان، تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی، مرکز گفتگوی تمدنها.
- ۴- انصاری، ابراهیم، رسول، ربانی، ۱۳۸۵، جامعه‌شناسی قشرها و نابرابری‌های اجتماعی؛ اصفهان: دانشگاه اصفهان.
- ۵- باریبه، موریس، ۱۳۸۶، مدرنیته سیاسی، ترجمه عبدالواهاب احمدی، تهران: آگه.
- ۶- رشیدنیا، ستاره، ۱۳۸۸، بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت سیاسی شهر اندیمشک، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، جامعه‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شوشتر.
- ۶- شرفی، عبدالمجید، ۱۳۸۳، اسلام و مدرنیته، ترجمه مهدی مهریزی، تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان چاپ و انتشارات.
- ۷- غنی‌نژاد، موسی، ۱۳۷۷، تجدد طلبی و توسعه در ایران معاصر، تهران: نشر مرکز.
- ۸- کاظمی، علی اصغر، ۱۳۷۷، بحران جامعه مدرن (زوال فرهنگ و اخلاق در فرآیند نوگرایی)، تهران.
- ۹- کشاورزی، مصدق، ۱۳۸۸، بررسی عوامل مؤثر بر میزان نوگرایی در بین جوانان شهر بوشهر، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، جامعه‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شوشتر.
- ۱۰- کوهن، پرسای اس، ۱۳۸۱، نظریه اجتماعی نوین، ترجمه یوسف نراقی، تهران: انتشار.
- ۱۱- کوهن، آلوین استانفورد، ۱۳۸۰، تئوریهای انقلاب؛ ترجمه علیرضا طیب، تهران: نشر قومس.
- ۱۲- لهسایی زاده، عبدالعلی، ۱۳۸۱، جامعه‌شناسی توسعه، تهران: دانشگاه پیام نور.
- ۱۳- نوزری، حسینعلی، ۱۳۸۰، مدرنیته و مدرنیسم (مجموعه مقالاتی در سیاست، فرهنگ و نظریه

اجتماعی)، ترجمه و تدوین حسینعلی نوزری، تهران: نقش جهان.

- 14- Inkeles, Alex. (1969), " Making Men Modern: On the Causes and Consequences of Individual Change in Six Developing Countries," American Journal Of Sociology.